

ZUID-AFRIKAHUIS

Zuid-
Afrikahuis

Jaarverslag

2017

ZUID-AFRIKAHUIS

Jaarverslag 2017

VOORWOORD

Pagina 6

STICHTING ZUID-AFRIKAHUIS NEDERLAND

Pagina 7

STICHTING STUDIEFONDS VOOR ZUID-AFRIKAANSE STUDENTEN

Pagina 15

BIBLIOTHEEK ZUID-AFRIKAHUIS

Pagina 17

LEERSTOEL

Pagina 22

ARCHIEVEN VAN HET ZUID-AFRIKAHUIS

Pagina 25

EVENEMENTEN IN HET ZUID-AFRIKAHUIS

Pagina 27

DOORGAAN WAAR WE GEBLEVEN ZIJN

Voor u ligt het jaarverslag over 2018, vertrouwd als altijd. Het biedt, zoals gebruikelijk, weer een mooi, bepaald indrukwekkend overzicht van alles wat er vorig jaar onder de vleugels van 'ons' Huis is ondernomen. En vooral ook hoe rijk geschakeerd. Het loopt uiteen van tal van evenementen tot en met het Studiefonds. Van de bibliotheek tot het archief. Van de (vernieuwde) website tot het (vernieuwde) tijdschrift. Dankzij iedereen – directie, medewerkers, vrijwilligers – kunnen we terug zien op een goed jaar, een jaar waarin weer hard is gewerkt.

Ondanks de schijn van het tegendeel was het geen bijzonder jaar. Na zo veel jaar – ik ben de tel kwijt... – hebben we als Zuid-Afrikahuis afscheid genomen van onze voorzitter: Jan Donner. Er is een hoofdstuk, een dik, belangrijk hoofdstuk, uit onze geschiedenis afgesloten. Onder zijn leiding is veel tot stand gekomen. Het is niet overdreven te zeggen dat de afgelopen jaren een nieuw Huis is opgetrokken. Uit verschillende onderdelen is een nieuwe stichting ontstaan die ook nog eens een vernieuwd, gerenoveerd, gerestaureerd onderkomen aan de Keizersgracht kon betrekken.

Vernieuwd gaan we door – door waar we gebleven waren. Ook in nieuwe gedaante blijven we in de kern wie we zijn, waarvoor we bestaan: het culturele centrum in Nederland voor Zuid-Afrika en het Afrikaans. Ook al zijn we formeel geen vereniging meer, we blijven onze vrienden en andere sympathisanten trouw. Ook in veranderende omstandigheden blijven we werken aan onze missie.

Dat is actueler dan lange tijd geleken heeft. In Nederland, en ook Vlaanderen groeit de belangstelling voor Zuid-Afrika. Neem alleen al de groeiende toeristenstroom, mensen die met eigen ogen de verwantschap ontdekken. Kijk naar de toegenomen belangstelling voor Afrikaanse schrijvers. En zie de grote, indrukwekkende tentoonstelling in het Rijksmuseum – ook in 2017. Dat roept ook vragen op, lastige vragen wellicht. Wat is mooier dan als Zuid-Afrikahuis daar een rol in te spelen? We zijn er na alle veranderingen en vernieuwingen voor geëquipeerd.

Jan Schinkelshoek voorzitter bestuur

Den Haag/Amsterdam, september 2018

ALGEMENE GANG VAN ZAKEN

Het jaar 2017 werd gekenmerkt door een aantal hoogtepunten. In het Rijksmuseum in Amsterdam vond de tentoonstelling 'Goede Hoop' plaats. Deze prachtige tentoonstelling probeerde op genuanceerde wijze een indruk te geven van vier eeuwen geschiedenis met betrekking tot de relatie Nederland - Zuid-Afrika. Een aantal voorwerpen uit het Zuid-Afrikahuis, zoals een plaquette van Paul Kruger, vlaggen van de Boerenrepublieken en een flink deel van de foto-collectie over de geschiedenis van de Nederlands Zuid-Afrikaanse Spoorwegmaatschappij, werden uitgeleend. Veel Vrienden van het Zuid-Afrikahuis waren natuurlijk geïnteresseerd in deze tentoonstelling en een exclusieve opening voor Vrienden op vrijdagavond 31 maart werd door maar liefst 250 mensen bezocht. Stichting Zuid-Afrikahuis Nederland waardeerde deze tentoonstelling zeer en zij is mw. Martine Gosselink, hoofd geschiedenis van het Rijksmuseum en haar team, erkentelijk voor de prettige samenwerking.

In 2016 ging de rechtsopvolger van de Nederlands Zuid-Afrikaanse Vereniging, Stichting Vrienden van het Zuid-Afrikahuis samen met de Stichting ZASM. De statuten van Stichting ZASM werden aangepast en zo ontstond de Stichting Zuid-Afrikahuis Nederland (SZAHN). SZAHN kent dus formeel geen leden meer, maar de Vrienden zijn onmisbaar en het opmerkelijke is, dat de transformatie nauwelijks tot opzeggingen heeft geleid. Het bestuur is de Vrienden dankbaar. Vrienden krijgen niet alleen een magazine in de bus (daarover later meer), maar ook probeert het Zuid-Afrikahuis door middel van een aantal exclusieve bijeenkomsten duidelijk te maken dat de Vrienden belangrijk zijn. Zo was er in 2017 de avond in het Rijksmuseum en later, op zaterdag 18 maart, onder leiding van de journalist Murray La Vita, een discussie met de schrijver en academicus Jonny Steinberg over zijn boek 'Midlands,' dat handelt over de gevreesde plaasmoorde.

BESTUUR

Het bestuur van SZAHN kwam in 2017 vijf maal bijeen. Eén van de belangrijkste onderwerpen van gesprek was de opvolging van de voorzitter.

Mr. Jan Donner, die reeds meer dan tien jaar voorzitter was geweest van SZAHN en haar voorganger Stichting ZASM, had aan-gegeven per einde 2017 de voorzittershamer te willen overdragen. Na een zorgvuldige procedure werd tijdens de bestuursvergade-ring van 2 november de heer Jan Schinkelshoek als nieuwe voor-zitter benoemd. Gedurende de procedure liet het bestuur zich ook adviseren door de drie leden van de Raad van Advies. Tijdens de nieuwjaarsreceptie op 6 januari 2018 werd de overdracht formeel beklonken. Bestuur, medewerkers en betrokkenen bij het Zuid-Afrikahuis zijn de heer Donner heel erg dankbaar voor het vele werk dat hij in de afgelopen jaren voor het Zuid-Afrikahuis heeft verricht. Tevens heeft het bestuur er alle vertrouwen in dat het met de heer Schinkelshoek een goede, nieuwe voorzitter heeft gekozen.

De overdracht van de voorzittershamer aan de nieuwe voorzitter Jan Schinkelshoek

De samenstelling van het bestuur van SZAHN per 31 december 2017 was als volgt:

Mr. J. Donner, voorzitter

Jhr. Mr. M.L.E. Storm van 's Gravesande, vice-voorzitter

Drs. G. van den Berg, ambtelijk secretaris en directeur Zuid-Afrikahuis

H.V. van Strien, penningmeester

Drs. F. Burgers, lid

Lic. A. Buyse, lid

Mw. Mr. J. Calmeijer Meijburg – van Reekum, lid

Prof. Dr. G. Harinck, lid

Mr. B. W. Hopperus Buma, lid

Mr. A. Waaijer, lid

De samenstelling van de Raad van Advies was als volgt:

Mw. Mr. H.C. Gall

Mr. A.W. Beelaerts van Blokland

Drs. F.Judo

FINANCIËLE GANG VAN ZAKEN EN ANBI-STATUS

Zoals uit de staat van baten en lasten blijkt behaalde de stichting in 2017 een resultaat van € 54.639 negatief. In 2016 was dit € 210.637 positief. De omslag wordt geheel veroorzaakt door de koersresultaten op onze beleggingen. Zoals bekend zijn wij voor de financiering van onze activiteiten vrijwel geheel afhankelijk van de opbrengsten uit beleggingen. De kosten bleven, over het geheel bezien, vrijwel gelijk. Ook de balansverhoudingen vertoon-den geen grote schommelingen.

In 2017 is een beleggingsstatuut tot stand gekomen. In dat statuut wordt ingegaan op de aan beide beleggingsadviseurs gegeven mandaten. Bij de formulering staat voorop dat de doelstellingen van de stichting, als verwoord in de statuten en zoals uiteengezet in de jaarrekening, het beste worden gediend met een 'matig defensief' ingerichte portefeuille. Expliciet is onze adviseurs gemeld dat niet mag worden belegd in tabak, wapenfabricage, (zwaar) milieubelastende industrie en zaken waarbij kinderarbeid betrokken zou kunnen zijn.

Het is zinvol om van tijd tot tijd na te denken over de wijze waarop de stichting haar missie in daden omzet en of herijking wenselijk is. In 2018 zijn inmiddels intensieve (bestuurs)bijeenkomsten geweest die moeten leiden tot besluitvorming over het doen en laten van de stichting in de komende jaren. Nieuwe vormen van

fondswerving maken nadrukkelijk deel uit van die discussie. We verwachten in het najaar van 2018 tot een afronding te komen.

De ANBI-status van de stichting vereist dat de stichting 90 % van haar baten besteedt aan haar doelstellingen. Feitelijk houdt dat in dat het vermogen van de stichting, afgezien van incidentele mutaties door erfstellingen en dergelijke, mag groeien met het inflatiepercentage. De nu in gang gezette processen van heroriëntatie (zoals in dit verslag verwoord) vormen een basis voor de jaarlijkse (interne) toets op onze ANBI-status.

HOOGLERAAR

In een gezamenlijke vergadering op 17 mei maakten de leden van het bestuur en leden van de Raad van Advies kennis met de nieuwe bijzonder hoogleraar Zuid-Afrikaanse letterkunde, cultuur en geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, mw. dr. Margriet van der Waal. De inaugurele rede van mw. Van der Waal heeft inmiddels op 15 juni 2018 plaatsgevonden. Een discussie over deelname aan een initiatief van de Universiteit van Gent om

te komen tot de instelling van een jaarlijks terugkerend gast-hoogleraarschap 'Zuid-Afrika: talen, literaturen en maatschappij' leidde tot een positief besluit. SZAHN heeft zich voor een periode van drie jaar gecommitteerd tot financiële deelname. Op 10 oktober hield de eerste gast-hoogleraar, dr. Hein Willemse, in Gent zijn oratie die handelde over de 'inclusiviteit van het Afrikaans.' Voorzitter SZAHN Jan Donner en directeur Guido van den Berg gaven acte de présence.

Guido van den Berg, directeur Zuid-Afrikahuis ondertekent namens het Zuid-Afrikahuis de documenten voor de (wissel-)leerstoel in Gent

METAMORFOZE

Een ander hoogtepunt in 2017 was het besluit van het Bureau Metamorfoze van de Koninklijke Bibliotheek dat zij op grond van de Financieringsregeling Metamorfoze Archieven en Collecties 2015, onze aanvraag voor conservering en digitalisering van de collectie Arbeidsmigratie 1880 – 1940 uit de archieven heeft gehonoreerd. Het gaat om ca. 25 meter uniek archiefmateriaal.

COMMUNICATIE

Een andere discussie die in 2017 tot een concreet en gedurfd voorstel leidde, betrof de communicatie. Besloten werd tot een experiment van twee jaar om een website in het leven te roepen (www.voertaal.nu), waarbij het Nederlands en Afrikaans als een soort lingua franca naast elkaar worden gebruikt. Hiertoe werd een samenwerkingsovereenkomst gesloten met het Zuid-Afrikaanse LitNet. Het besluit leidde er tevens toe, dat het Maandblad Zuid-Afrika in 2018 over zou gaan op een kwartaalblad. De website van het Zuid-Afrikahuis als zodanig (www.zuidafrikahuis.nl) werd in 2017 geheel vernieuwd en aangepast aan de nieuwste eisen van vormgeving en content.

MAANDBLAD ZUID-AFRIKA

Maandblad Zuid-Afrika verscheen in 2017 tien maal. Uitgever was de Stichting Zuid-Afrikahuis Nederland. De redactie bestond in 2017 uit Ingrid Glorie (hoofdredactie), Corine de Maijer (redactiesecretariaat), Hans Ester, Vincent Kuitenbrouwer en Titia Palthe. De redactie werd ondersteund door Guus Tentij (boekhouding en correctie). Vormgeving en druk werden verzorgd door Drukkerij De Swart. De abonnementenadministratie was in handen van SP Abonnementenservice. Op 1 januari 2017 waren er 509 betalende abonnees en 119 gratis abonnees; op 31 december 2017 waren er 507 betalende abonnees en 118 gratis abonnees. In Zuid-Afrika werd het maandblad digitaal verspreid via MySubs. Het aantal abonnees via MySubs lag in 2017 rond de 85. De Facebookpagina van het Maandblad telde in december 2017 ca. 800 volgers; het bereik van een bericht liep

in de loop van het jaar regelmatig op tot ca. 8000 individuele bezoekers.

Het Maandblad werd ook in 2017 voor het grootste deel financieel ondersteund door SZAHN. Naast SZAHN had het Maandblad in 2017 nog twee andere sponsors. Hiemstra Trust doneerde € 2800,- en de Van Ewijck Stigting doneerde € 770,-. De Vlaams Zuid-Afrikaanse Vereniging ondersteunde het tijdschrift door alle VZAV-leden collectief op het Maandblad te abonneren. De inkomsten uit advertenties bedroegen in 2016 € 115,-.

Vanaf de zomer van 2017 is door de redactie in overleg met ordermanager Rob Satter en vormgever Miranda van Ooijen van drukkerij Quantes gewerkt aan de ontwikkeling van het nieuwe kwartaalblad Zuid-Afrika Spectrum. Het laatste nummer van Maandblad Zuid-Afrika verscheen op 10 december 2017. De cover – een collage van voorbladen sinds de eerste editie in 1924 – was een eerbetoon aan al het werk dat door de opeenvolgende redacties is verricht.

Op 10 januari 2018 verscheen het eerste nummer van Zuid-Afrika Spectrum. Om de herinnering aan de geschiedenis van het blad te bewaren, wordt de telling voortgezet. Het blad beleeft inmiddels zijn 95^e jaargang.

ONDERSTEUNINGEN

Ook in 2017 continueerde SZAHN haar subsidies aan het SASNEV en de Stichting Studiefonds voor Zuid-Afrikaanse Studenten SSF. Een heel belangrijk en langlopend project van het SASNEV (Suid-Afrikaanse Sentrum vir Nederland en Vlaandere) was het zgn. schoolboekenproject, met de naam 'Eenders Anders'. Het betreft een leergang die in het (Afrikaanstalige) onderwijs in Zuid-Afrika gebruikt zal gaan worden om aandacht te vestigen op de overeenkomsten tussen het Nederlands en Afrikaans en belangstelling te wekken voor de Nederlandse en Vlaamse cultuur. Op 14 september werd de leergang in het Zuid-Afrikahuis gepresenteerd door de directeur (bestuurshoof) van SASNEV, mw. Eureka Barnard.

Tot slot verleende SZAHN in 2017 nog een aantal subsidies:

- een éénmalige subsidie als bijdrage voor een boek over de rol van de vrouw in de Zuid-Afrikaanse literatuur door de eeuwen heen; onder redactie van Annemarie van Niekerk en Pieta van Beek;
- een éénmalige subsidie aan de heer Cees Klapwijk (Digitale Bibliotheek der Nederlandse Letteren) om als specialist een conferentie bij te wonen in Zuid-Afrika met betrekking tot een initiatief tot realisatie van een Digitale Bibliotheek van het Afrikaans (taalkunde en/of letteren);
- een substantiële subsidie aan de Week van de Afrikaanse Roman, die om de twee jaar wordt georganiseerd en ook in 2017 met groot succes in september door heel Nederland en Vlaanderen werd georganiseerd;
- een kleine bijdrage werd verleend om onderzoek te doen in het kader van een heel specifiek erfgoedproject. In samenwerking met de Nederlandse ambassade in Pretoria had de heer Nicholas Clarke (Universiteit Delft) reeds al het erfgoed van de Nederlands Zuid-Afrikaanse Spoorwegmaatschappij (NZASM), te weten spoorbruggen, spoorwachtershuizen, stations en woonhuizen van spoorwegpersoneel, alles uit het laatste decennium van de 19^e eeuw, in kaart gebracht ('Footsteps along the tracks'). Onder leiding van de heer Clarke en met financiële steun van SZAHN heeft mw. Lehlogonolo Mkhonza een zeer degelijk rapport uitgebracht over restauratie en mogelijke toeristische exploitatie van tenminste twee overblijfselen van de NZASM, te weten de tunnel bij 'Waterval – Boven' en een stationsgebouw in Alkmaar.

JAARVERGADERING

Op 4 november, tijdens de jaarvergadering, die plaatsvond in restaurant '1^e Klas' in het Centraal Station in Amsterdam vond tijdens het openbare gedeelte een lezing plaats over voornoemd erfgoedproject dat enthousiast ontvangen werd. Het Centraal Station was bewust als locatie gekozen omdat het in 2017 exact 130 jaar geleden was dat de NZASM werd opgericht.

JONGERENPROJECT

In 2017 vond ook weer een jongerenreis plaats. Het Jongerenproject is een jarenlange traditie waarbij jongeren (lees: studenten) beurtelings uit Zuid-Afrika enerzijds en uit Nederland en Vlaanderen anderzijds een reis maken waarbij niet alleen toeristische attracties worden aangedaan, maar ook universiteiten worden bezocht en tal van gesprekken en discussies worden gevoerd. In 2017 maakte een groep jongeren uit Zuid-Afrika een rondreis door Nederland en Vlaanderen. Zuid-Afrikaanse studenten met verschillende achtergronden, die als gezamenlijke belangstelling de interesse voor de Lage Landen delen. Hoogtepunt was een zeiltocht van Monnickendam naar Amsterdam, maar ook de vele gesprekken met andere studenten in Nederland en Vlaanderen, het bezoek aan de braai in het Zuid-Afrikahuis met de gastouders op donderdag 13 juli en tal van bezoeken aan diverse attracties maakten deze reis ook dit keer weer een succes.

PERSONEEL

In 2017 had SZAHN vijf werknemers in dienst:

Mw. C. de Maijer, bibliothecaris

Mw. T.B. Tilkema – Fokke, assistent-bibliothecaris

Drs. G. van den Berg, secretaris SZAHN en directeur Zuid-Afrikahuis

Mw. I.M. Vermeij, coördinator evenementen

Mw. drs. J.A. Stobbe, archivaris

In 2017 kon het Zuid-Afrikahuis rekenen op de vrijwillige inzet van mevrouw T.Dorr, mevrouw J. Schinkel, mevrouw A. van Strien en prof.dr. G.J. Schutte. Het bestuur is hen erkentelijk voor hun inzet in 2017.

Het bestuur van de Stichting Studiefonds voor Zuid-Afrikaanse Studenten heeft ook in 2017 weer veel goede aanvragen voor beurzen gekregen, waaruit soms lastig een keus te maken viel. In het licht van de financiële mogelijkheden betekent dat, dat goede aanvragen het soms niet halen vanwege andere die nog beter zijn. In 2017 is aan beurzen (inclusief reisbeurzen) een bedrag van in totaal € 90.940,- uitgekeerd, hetgeen wat meer is dan ons langjarig gemiddelde. Gezien de goede rendementen op onze beleggingen was dit verantwoord. Een volgend jaar kan het bedrag ook weer lager uitvallen.

Het valt het bestuur op dat een groot deel van de aanvragen nog steeds afkomstig is van studenten van de Universiteit van Stellenbosch. Het SSF wordt wel steeds breder bekend, maar de traditionele bekendheid van het Studiefonds in Stellenbosch, en de proactieve houding van bepaalde docenten speelt daarbij een rol. Het Studiefonds zal in het komend jaar proberen nog zichtbaarder te worden op andere universiteiten.

In 2017 is de discussie over het vernieuwen van de statuten van het SSF afgerond en in het voorjaar van 2018 zijn de vernieuwde statuten bij de notaris gepasseerd. Het Studiefonds is en blijft een zelfstandige stichting, maar de (historische) banden met de Stichting Zuid-Afrikahuis Nederland blijven belangrijk. In de statuten staat dit als volgt verwoord: '[zij] streeft, uitgaande van haar zelfstandigheid, naar een nauwe samenwerking met Stichting Zuid-Afrikahuis Nederland.'

Na het vertrek in 2016 van bestuurslid, tevens voorzitter, Heleen Gall is nog niet in de vacature voorzien. Het huidige bestuur van vijf personen functioneert goed, en wordt in de voorbereiding van de vergaderingen en dienstverlening aan de studenten uitstekend ondersteund door de ambtelijk secretaris. Het bestuur streeft wel naar één of twee nieuwe leden, ook met het oog op het ritme van bestuursvernieuwing bij aflopende termijnen.

In 2017 zijn in totaal 12 beurzen toegekend aan de volgende studenten:

Chipo Mutyambizi kreeg een beurs voor drie maanden in verband met haar PhD-onderzoek naar de oorzaken van diabetes (Universiteit Maastricht). Ook werd haar een reisbeurs toegekend.

Aan **Jacobie Helena Visser** werd een beurs voor zes maanden toegekend in het kader van haar proefschrift over het Bijbelboek Jacobus (Godgeleerdheid, VU Amsterdam).

Khanisyo Jonas kreeg een beurs in het kader van haar Master bij de Letterenfaculteit Leiden. Ook zij kreeg tevens een reisbeurs.

Aan **Marelise Badenhorst** werd een reisbeurs toegekend om haar onderzoek aan de VU Amsterdam (Bewegingswetenschappen) te voltooien.

Ook aan **Nicola Sewry** werd een reisbeurs toegekend om haar onderzoek aan de VU Amsterdam (Bewegingswetenschappen) te voltooien.

Naomi Myburgh kreeg een beurs plus reistoelage voor haar PhD-onderzoek aan de Universiteit van Maastricht (Psychologie).

Schalk Gerber kreeg een reisbeurs in het kader van zijn joint PhD filosofie (VU en Stellenbosch) en het bezoeken van een congres.

Francis Edwardes kreeg een beurs plus reistoelage in het kader van zijn Masterstudie Agricultural Economics (Universiteit Wageningen).

Aan **Liesl Roos** werd een beurs plus reistoelage toegekend voor een cursus 'Glass Design' aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam.

Michelle White kreeg een beurs plus reistoelage in het kader van haar PhD onderzoek naar taalontwikkeling bij kinderen (Radboud Universiteit Nijmegen).

Sarisa van Niekerk kreeg een reisbeurs vanwege een bezoek en presentatie op het wereldcongres van de ISFL (International Society of Family Law), dat in juli 2017 plaatsvond in Amsterdam.

Siphiwe Semelane deed onderzoek naar de herbestemming van NZASM spoorwegerfgoed (Master; University of Pretoria) en kreeg een beurs plus reiskostenvergoeding voor studie aan de TU Delft.

INLEIDING

Het aantal bezoeken aan de bibliotheek, de uitleningen en de navragen per mail of telefoon bereikte in december 2016 weer het niveau van vóór de verbouwing. Dit werd natuurlijk met grote tevredenheid vastgesteld, maar helaas zette deze trend niet door. Eind 2017 waren de aantallen weer gedaald. De hoop is dat de aantallen weer zullen stijgen, bijvoorbeeld wanneer onze 'nieuwe' hoogleraar (mw. prof. dr. Margriet van der Waal) college gaat geven en de studenten niet zonder bibliotheek kunnen.

BEZOEKERS

De bibliotheek werd in het verslagjaar 371 maal bezocht (408 in 2016) door 190 verschillende bezoekers (186 in 2016). Er waren dus meer verschillende bezoekers, maar ze kwamen minder frequent. Naast de dienstverlening aan de fysieke bezoekers werd de bibliotheek ook per telefoon en e-mail regelmatig benaderd met verzoeken om informatie. De vragen varieerden van 'quick-references' (adres- of bibliografische informatie) tot gespecialiseerde verzoeken. Het aantal telefonische vragen aan de bibliotheek bedroeg in het verslagjaar 195 (2016: 165), per e-mail bleef het aantal verzoeken om informatie gelijk op 1298. Het totale aantal bezoeken en verzoeken om informatie in 2017 bedroeg daarmee 1864 en resulteerde in 494 uitleningen, een lichte stijging t.o.v. 2016. Het totaal aantal verzoeken om informatie bleef ten opzichte van 2016 nagenoeg gelijk.

Tot ons groot verdriet overleed op 25 augustus 2017 Ad Aerts. Sinds 2001 was Ad onze steun en toeverlaat op het gebied van de website van het Zuid-Afrikahuis. Op het moment van zijn overlijden liep er een aanbestedingsprocedure voor een nieuwe website, ook Ad zou daar graag aan meewerken. Het heeft niet zo mogen zijn. Omdat Ad altijd de statistische cijfers m.b.t. de website voor het jaarverslag aanleverde, zijn deze dit keer om begrijpelijke redenen niet aangeleverd.

Ad Aerts, 1958–2017

In december ging de nieuwe website van het Zuid-Afrikahuis live. Vernieuwing naar vorm en inhoud van de website was namelijk meer dan noodzakelijk. Het Zuid-Afrikahuis is de firma Zeezeilen, die de nieuwe site heeft gerealiseerd, erkentelijk voor de professionaliteit en prettige samenwerking.

AANWINSTEN

De collectie boeken groeide in 2017 met 1061 titels. Een stijging t.o.v. 2016, waarin 700 nieuwe titels werden ingeschreven. Maar liefst 727 nieuwe titels werden geschonken, 129 titels werden aangeschaft. Daarnaast werden 205 oude titels ingevoerd, oud eigen materiaal. Het bestuur is voor de gratis boeken een aantal instanties in Zuid-Afrika veel dank verschuldigd: allereerst de uitgeverijen NB Uitgewers te Kaapstad, Protea Boekhuis te Pretoria, Umuzi te Kaapstad en LAPA Uitgewers voor het schenken van de boeken. De Van Ewijck-Stigting te Kaapstad zijn wij erkentelijk voor het subsidiëren van de onkosten voor verscheping van boeken naar Nederland.

Daarnaast gaven een aantal Nederlandse, Zuid-Afrikaanse en Vlaamse uitgeverijen bij verschijning van een vertaalde Zuid-Afrikaanse titel, of een aan Zuid-Afrika gerelateerde titel vaak een geschenkexemplaar aan de bibliotheek.

Onder dankzegging noemen wij graag:

- Uitgeverij Walburg
- Uitgeverij Atlas Contact
- Uitgeverij Van Tilt
- The Boer War Museum
- Uitgeverij Verloren
- Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns
- Uitgeverij Conserve
- Uitgeverij Nieuw Amsterdam
- A.W. Bruna Uitgeverij
- African Sun Press
- VPRO
- ATKV
- Uitgeverij Manuzio / Brevier
- Beekmans & Beekmans

- Uitgeverij Sternberg
- Stichting Ons Erfdeel
- Uitgeverij Bint
- Africana Uitgewers
- Uitgeverij Mozaïek
- Kraal Uitgewers

Van particuliere zijde ontvingen we incidentele schenkingen, wij noemen hier: Eep Francken, Ingrid Glorie, Tessa de Keijser, Rob van der Veer, Anne Petterson, Tineke Dorr, G.J. Schutte, Ena Jansen, Guido van den Berg, Hanneke Stuit, Caesar Hulstaert, Rosemarie Buikema, Erik van den Bergh, Piet Geljon, G.J. Duursma, Cora Hollema, Dorien de Vries, Corine de Maijer, Daniël Horst, Francois Verster, mw. De Groot, Jente Rhebergen, Breyten Breytenbach, Anli Serfontein, Yves T'Sjoen, Marga Meijerman, Isabelle Vermeij, Bruno Werz, Jannie du Toit, René Bohnen, Ruth Mouton, Corné van Dongen en Ammerensia Nieuwoudt.

Daarnaast ontvingen we collecties, of gedeelten uit collecties van mevrouw M. Balkema-Van Es (erfenis van haar echtgenoot) en de weduwe van Henk van Woerden. Mevrouw van Woerden schonk ook een artefact, afkomstig uit de tentoonstelling uit 2015 t.g.v. de herdenking van het 10-jarig overlijden van Henk van Woerden (een foto en een gedicht van Breytenbach) voor aan de bibliotheekmuur. Het IISG schonk een grote hoeveelheid pamfletten uit de voormalige Kairos-collectie.

CURSUSSEN

In het voor- en najaar gaven de docenten Henk van den Berg (voorjaar) en Jente Rhebergen (najaar) een cursus Nederlands voor Afrikaanssprekenden. Achttien mensen namen aan deze cursussen deel.

Cursussen Afrikaans waren er vanzelfsprekend ook: twee in het voorjaar (Beginners en Conversatie) en drie in het najaar: Beginners, Gevorderden en Conversatie. In totaal 45 mensen namen aan deze vijf cursussen deel. De cursussen werden gegeven door Elize Zorgman.

BIJEENKOMSTEN

Op 20 april ontving de bibliotheek Vincent Kuitenbrouwer met een groep UvA-studenten die college kregen over De Boerenrepublieken. Op 15 november ontving het Zuid-Afrikahuis een delegatie uit Gent o.l.v. Yves T'Sjoen. Een uitgebreide rondleiding door het Zuid-Afrikahuis vormde uiteraard een onderdeel van de bezoeken.

LEESKRING

In 2017 vonden acht Leeskring-avonden plaats. Gemiddeld aantal deelnemers per avond: ongeveer veertien personen.

Besproken werden:

Boas Mei is verward van Tinus Horn (31 januari);

Verliesfontein van Karel Schoeman (28 februari);

Wonderboom van Lien Botha (28 maart);

De schooldagen van Jezus van J.M. Coetzee (25 april);

Vlakwater van Ingrid Winterbach (30 mei);

Die donker God van Fransi Phillips (26 september);

'n Nag en 'n bietjie van Hester Kruger (31 oktober);

Hy kom met die skoelappers van Valda Jansen (28 november);

In het kader van de Week van de Afrikaanse Roman werd er op maandag 2 oktober een extra avond verzorgd rond Vlakwater van Ingrid Winterbach. De auteur werd geïnterviewd door Ena Jansen.

METAMORFOZE (TIJDSCHRIFTEN)

In 2015 diende de bibliotheek haar eerste twee aanvragen in bij de Koninklijke Bibliotheek in het kader van het digitaliseringsproject Metamorfoze. Het betrof de 'eigen' tijdschriften Hollandsch Zuid-Afrika en het Maandblad Zuid-Afrika. De daadwerkelijke digitalisering van deze tijdschriften vond in 2017 plaats. De digitale beschikbaarheid via Delpher en de eigen website laat op zich wachten (naar verluid tot 2019) omdat de KB met achterstanden kampt. In 2016 werden wederom twee aanvragen ingediend en gehonoreerd: Ons tijdschrift: Afrikaans familieblad en Ons tijdschrift: geïllustreerd familieblad voor ZA. Ook hier moet gewacht worden op de daadwerkelijke digitale beschikbaarheid.

De aanvragen voor Nederduitsch Zuid-Afrikaans Tydschrift en Zuid-Afrikaansche Tydschrift uit oktober 2016 zijn ook goedgekeurd, de uitvoering daarvan is nog niet gepland.

De aanvraag uit april 2017 tot digitalisering van het Christelijke Schoolblad is op 18 juli 2017 goedgekeurd (inclusief twee jaargangen die we in bruikleen hebben van de UvA), maar ook hier is nog geen verdere planning bekend.

EGOLI – BOEKENDIENST

De boekenbesteldienst Egoli werd in 1999 opgericht door de Nederlands Zuid-Afrikaanse Vereniging (NZAV), Kairos, NiZA en Gramadoelas. Egoli stelt zich ten doel de import van Zuid-Afrikaanse boeken in Nederland te bevorderen. Egoli heeft geen winstoogmerk. Het gaat hierbij om Afrikaans- en Engelstalige boeken die in Zuid-Afrika zijn verschenen; zowel fictie als non-fictie. Door de jaren heen zijn vrijwel alle deelnemers uitgevallen. Omdat de bibliothecaris van het Zuid-Afrikahuis deze dienst al jaren in haar eentje uitvoert, zal het aantal verkochte titels in het vervolg in het jaarverslag van de bibliotheek staan. In 2017 werden er onder de Egoli-vlag 231 titels (boeken/dvd's/cd's) verkocht. Het jaar 2017 is met een positief resultaat afgesloten.

TENTOONSTELLINGEN IN DE BIBLIOTHEEK

Er waren in 2017 in de bibliotheek een aantal tijdelijke kleine tentoonstellingen. Deze waren gewijd aan Karel Schoeman (i.v.m. zijn overlijden op 1 mei 2017); Mimi van der Merwe (etsen bij de vertaling van de Inferno van Danté door Kobus Krüger (bruikleen Bella Goossens); zeventig jaar Afrikaanse vertalingen (1945-2014) uit het Grieks en Latijn; 'Suid-Afrikaanse schoonheid' (i.v.m. het evenement in de Amsterdamse Hortus); boeken in het kader van de Week van de Afrikaanse Roman; boeken en leerboekjes isiZulu (i.v.m. Mark Sanders' lezing in het Zuid-Afrikahuis); Ryk Hattingh (in verband met zijn overlijden); Ena Jansen (in verband met het ontvangen van een eredoctoraat van de Universiteit van Potchefstroom op 20 oktober en Antjie Krog, die op 23 oktober 65 jaar werd.

Per 1 September is Margriet van der Waal aangestel as opvolger van Ena Jansen om die leerstoel Zuid-Afrikaanse letterkunde, kultuur en geskiedenis aan die Universiteit van Amsterdam te beklee. Hierdie funksie (omvang een dag per week) kombineer sy met haar voltydse aanstelling aan die Rijksuniversiteit Groningen waar sy kultuur- en literatuurstudies doseer.

Alhoewel Van der Waal per 1 September in die nuwe funksie aangestel is, het sy al in die somermaande die geleentheid gehad om 'n aantal aktiwiteite wat met Suid-Afrikaanse kultuur verband hou, uit te voer. In die lig van die groot uitstalling oor Nederlands-Suid-Afrikaanse betrekkinge wat aan die begin van 2017 in die Rijksmuseum georganiseer is, organiseer Van der Waal in samewerking met die gespreksgroep North South Lines in mei 2017 in Groningen 'n simposium oor die wyse waarop en deur wie 'n blik op die Nederlands-Suid-Afrikaanse verhouding tot stand kom. Op 22 Junie versorg Van der Waal 'n inleiding by die première van die dokumentêr oor die lewe van Winnie Mandela ('Winnie') van

De gaande en de komende hoogleraar: Ena Jansen en Margriet van der Waal. Foto Peter Lowie

Hein Willemse en Carrol Clarkson

Ksenia Robbe

Pascale Lamche in Leeuwarden, en op 13 Julie 2017 gee sy 'n gaslesing oor beeldvorming oor Suid-Afrika vanuit Nederlandse perspektief aan die deelnemers van die Jongerenprojek wat op besoek was by die Zuid-Afrikahuis in Amsterdam.

Op uitnodiging van die African Students Association in Groningen gee sy op 21 September 'n lesing oor Suid-Afrikaanse misdaadfiksie, en versorg sy op 3 Oktober 'n inleiding by die 'Aand van die Misdaadroman' as onderdeel van Week van die Afrikaanse Roman in die Zuid-Afrikahuis. Op 11 Oktober het sy in Gent deelgeneem aan die jaarlikse Colloquium oor Afrikaanse Letterkunde en Taalkunde met 'n bydra getiteld 'Die stad, die speurder en sosiale geografie van Suid-Afrika: die uitbeelding van sosiale identiteit in 'n stedelike konteks in die werk van Deon Meyer'. Dit was 'n feestelike byeenkoms, aangesien die Suid-Afrikaanse literator Hein Willemse die vorige dag die nuwe Gentse leerstoel 'Zuid-Afrika: talen, literature en maatschappij' betrek het met 'n intreerede. Ook gee sy op 15 November in die Zuid-Afrikahuis 'n gaslesing aan 'n besoekende groep studente uit Gent.

Op 9 November het die leerstoel se eerste, amptelike wetenskaplike aktiwiteit onder haar leiding plaasgevind in die vorm van 'n simposium wat in die Zuid-Afrikahuis georganiseer is rond die vraag oor die verhouding in Suid-Afrika tussen kuns en die publieke sfeer. 'n Groep wetenskappers is uitgenooi om aan die byeenkoms deel te neem (o.a. Rosemarie Buikema, Carrol Clarkson, Hein Willemse, Ksenia Robbe, en - vanuit Suid-Afrika - die direkteur van die Markteater in Johannesburg, Ismail

Mahomed). Die byeenkoms was goed besoek met 'n vol saal en interessante gesprekke is na aanleiding van die deelnemers se bydraes gevoer.¹

Voorts het sy in die herfsmaande aan 'n artikel geskryf vir die katalogus van Kunsthal Kade Amersvoort se uitstalling 'Tell Freedom' wat in Januarie 2018 geopen het, en voorberei vir die vak wat sy in die tweede semester van die 2017-2018 studiejaar oor Suid-Afrikaanse literatuur, kultuur en geskiedenis aan die Universiteit van Amsterdam sal gee.

Waar dit prakties moontlik was, het Van der Waal deelgeneem aan aktiwiteite soos lesings en filmaande in die ZA Huis, en neem sy deel aan vergaderinge van die Bibliotheekkommissie en die nuut-opgerigte Evenementenkommissie.

Haar aanstelling as opvolger van Ena Jansen kry aandag in die media: so publiseer Die Burger op 18 Februarie 2017 'n onderhoud met Van der Waal wat deur joernalis Jaco Scholtz gevoer is tydens sy residensie in Amsterdam as besoekende Media24 joernalis.²

Vanaf September begelei Van der Waal 'n doktrale student wat met 'n projek oor Europese minderheidstale en literatuur besig is, en word sy in November gevra om as eksaminator van 'n proefskrif aan die Universiteit van Amsterdam op te tree.

Publikasie

Henkes, B. en M. van der Waal, 2017. 'Verhalen van Hoop: Een zoektocht naar meervoudige perspectieven op Nederlands-Zuid-Afrikaanse betrekkingen'. Maandblad Zuid-Afrika. Augustus 2017.

¹ Vir 'n verslag oor die simposium, sien <https://www.litnet.co.za/akademiese-gesprekke-amsterdam-n-simposium-oor-die-kuns-van-debat-betreffende-kultuur-en-die-suid-afrikaanse-openbare-sfeer/>

² Herman Scholtz, "Dis nié Suid-Afrika 101", Die Burger 18 Februarie 2017.

In 2017 is er hard gewerk om de collectie archieven van het Zuid-Afrikahuis beter zichtbaar en gebruiksvriendelijk te maken voor het publiek. Hoogtepunt was de honorering van een aanvraag voor financiering van digitalisering, door Bureau Metamorfoze. Twaalf archieven (30.4 m.) zullen in de loop van 2018 worden gedigitaliseerd. Het gedeelde thema van deze archieven is 'Nederlandse Arbeidsmigratie naar Zuid-Afrika 1880-1940'. De archieven kunnen tezijntijd via de website van het Zuid-Afrikahuis, en via Delpher, geraadpleegd worden.

Ook zijn diverse onderzoeksprojecten uitgevoerd met inzage in de archieven. Onderzoekers die voor langere tijd van het archief gebruikt hebben gemaakt in het kader van hun onderzoek zijn onder andere dr. Sief Velkamp en dr. Danelle Van Zyl-Hermann (University of the Free State, SA).

Gedurende het hele jaar werden in samenwerking met de bibliothecaris enkele presentaties verzorgd voor opleidingen van hogeronderwijsinstellingen in Amsterdam. Ook waren er diverse contacten met andere organisaties op het gebied van beheer, bewerking en ontsluiting archief.

VOORUITBLIK

De speerpunten voor 2018 zijn ondermeer een verbetering van de digitale dienstverlening via het collectie-portal van het Zuid-Afrikahuis. De nieuwe website biedt goede mogelijkheden voor een verbeterde contextualisering van de archieven voor de gebruiker.

Een interessante gebeurtenis in 2018 die in 2017 is voorbereid, betreft de conservering en digitale ontsluiting van een unieke collectie lantaarnplaten. Deze lantaarnplaten geven een inblik in het leven in Zuid-Afrika in het begin van de twintigste eeuw. In 2018 zal verdere invulling worden gegeven aan de uitbouw van het kennisbeleid rondom de collecties, met speciale aandacht voor ondersteuning en stimulering van jonge onderzoekers die de collecties gebruiken

COLLECTIE

In 2017 werden nieuw verworven:

- Akte Burgerrechten 2785/1898, toekenning aan Hendrik Petrus Breytenbach van een stuk grond aan de Presidentstraat, Utrecht ZAR, 1898. Getekend 14 Mei 1898 S.J.P Kruger [eigenhandig], Staatspresident der Zuid-Afrikaansche Republiek. Met recente foto van kerkgebouw van de gemeente Volgelinge van Jesus/Followers of Jesus, op het bovengenoemde erf.
Geschenk van Niel le Roux, Stigting vir Bemagtiging deur Afrikaans, 2017.
- Archiefbescheiden van prof.dr. Willem Philippus Coolhaas (1899-1981). Coolhaas was bestuursambtenaar, lid van de Volksraad, Landsarchivaris en hoogleraar geschiedenis te Batavia in Nederlands Oostindië, later overzeese geschiedenis te Utrecht; secretaris van de NZAV 1952-1955, lid van het Studiefonds voor Zuid-Afrikaanse Studenten en lid van de Vereeniging ZASM. De stukken betreffen een collectie recensies. Omvang: 0.05 m.
- Diverse losse stukken die om redenen van uniciteit of informatie bewaard en geïnventariseerd zijn. Omvang: 0.5 m.

In 2017 vonden er ongeveer zestig evenementen plaats in het Zuid-Afrikahuis. Ook nu weer werd geprobeerd om een zo divers mogelijk aanbod te presenteren. Er waren boekpresentaties, we presenteerden wijnproeverijen en kook-workshops, er was de traditionele kerstmarkt, er waren kleine concerten, ontvangsten van studenten, films werden vertoond, en er werd gedebatteerd. De meeste evenementen vonden plaats in de theaterzaal (het 'Voorhuis'). Een enkele keer vormde de tuin het decor van een bijeenkomst. De vergaderzaal (de 'ZASM'-kamer) bood gelegenheid voor intiemere bijeenkomsten.

De diversiteit in het aanbod zorgde ook in 2017 weer voor nieuwe mogelijkheden tot samenwerking met derden. Zo was er een bijzondere samenwerking met Amnesty International, meerdere gezamenlijke programma's met de Universiteit van Amsterdam, ZAM Magazine, reisvereniging Historizon, het Rijksmuseum, Vision Afrika Europe, CPNB en de ErasmusPrijs Nederland. Maar ook met de 'oude' contacten als de Week van de Afrikaanse Roman, ATKV, SASNEV, het Drongo Festival, KykNet en bijeenkomsten via de hoogleraar kwamen veel evenementen tot stand.

PUBLIEK

Op meerdere manieren werd doelgericht getracht publiek binnen te halen: via de geijkte middelen als de mailinglijst, Facebook, Twitter, websites en mailingen van derden en natuurlijk de eigen website. Wekelijks gingen speciale reminders rond. Nieuw publiek binnenhalen blijft een aandachtspunt. De traditionele achterban is vooral geïnteresseerd in literatuur en geschiedenis, en dat publiek koesteren we, maar ook moeten we de blik naar buiten richten. Specifiek publiek werd bereikt met bijvoorbeeld muziekdocumentaires en 'food and wine' evenementen, maar in het overweldigende Amsterdamse cultuuraanbod, sneeuwden de – vaak Afrikaanstalige – programma's soms onder. Door samenwerking met andere podia, locaties en organisaties kwam er soms nieuw publiek binnen. In de praktijk waren dat altijd interessante ontmoetingen en in enkele gevallen leverde dat weer nieuwe contacten op. Een goed voorbeeld daarvan waren de Maand van de Geschiedenis en de Erasmusprijs.

Sophie Feyder, een van de dissertatieprijs-winnaars 2017 hield een lezing over haar onderzoek naar de bijzondere Nglima foto-collectie uit Zuid-Afrika.

In 2017 kreeg het Zuid-Afrikahuis meer publiek binnen dan in het startjaar (1.648 tegen 785 in 2016); er is dus sprake van een stijgende lijn. De Kerstmarkt en 'food and wine events' trekken een totaal ander publiek, namelijk vooral de expat-gezinnen en Zuid-Afrikanen die in (heel!) Nederland wonen.

MARKETING EN PUBLICITEIT

Het Zuid-Afrikahuis werkt voortdurend aan het vergroten van het publieksbereik. Inmiddels staan programma's op meerdere publicitaire fora aangekondigd, zoals de debatagenda, I Amsterdam, de Uitkrant, de Filmkrant, meerdere literaire sites en worden de agenda's naar alle kranten toegestuurd. Naast de algemene mailing van het Zuid-Afrikahuis is er ook een mailinglist aangelegd voor een publiek dat in specifieke evenementen is geïnteresseerd (500 adressen). Bij navraag waardeert het publiek niet alleen de programma's en de diversiteit, maar men vindt het ook vaak gewoon gezellig in het Zuid-Afrikahuis, met een nazit en gesprek met de inleider of auteur onder het genot van een goed glas (Zuid-Afrikaanse) wijn. Alles in een serieuze, maar ongedwongen sfeer. Debatten en gesprekken kunnen heftig en emotioneel zijn, maar er wordt altijd naar elkaar geluisterd.

HOOGTEPUNTEN IN 2017

- Jonny Steinberg over zijn boek *A Man of Good Hope* (in samenwerking met Amnesty International; interview door Frènk van der Linden) en over *Midlands* (het boek over één van de plaasmoorde (interview door Murray La Vita);
- Exclusieve rondleiding door de tentoonstelling *Goede Hoop* in het Rijksmuseum voor Vrienden van het ZAH;
- Lezing van Dan Sleight over zijn boek *1795*, met een introductie van Luc Panhuysen over Gordon (de laatste VOC-gouverneur aan de Kaap);

Remco Campert en Breyten Breytenbach met elkaar in gesprek

- Een ontmoeting en een gesprek tussen Remco Campert en Breyten Breytenbach naar aanleiding van de presentatie van het boek *'De zingende hand'* van Breytenbach;
- Documentaire *'Bram Fischer's story'* met een inleiding door Bart Luirink;
- Een lezing van Diana Ferrus over *Krotoa* en de schipbreuk van de *San José*;
- Een interview door Frènk van der Linden met Zeldia la Grange, de personal assistent van Nelson Mandela over haar boek *'Goedemorgen meneer Mandela'*;
- Een symposium over Karel Schoeman i.s.m. de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, de Week van de Afrikaanse Roman en Uitgeverij Brevier;
- Een uitverkocht concert van Jannie du Toit.

EXPLOITATIE

Het is lastig, zo niet onmogelijk om een zaal met maximaal 35 stoelen kostendekkend te exploiteren. Filmprogramma's zijn relatief goedkoop, tenzij filmrechten tegen commerciële prijzen worden geleverd. De programma's die zelf geïnitieerd waren bleken relatief duur (reis- en verblijfkosten, extra filmhuur, honorarium etc.). De inkomsten uit verhuur bleken soms rendabel, maar gezien het feit dat het aantal keren dat de ruimte(s) werden verhuurd nog relatief beperkt was, kunnen hier nog geen conclusies aan worden verbonden. Er is een begin gemaakt met de samenwerking met een landelijk verhuurbureau. De kansen voor uitbreiding van een kostendekkende exploitatie moeten met name gezocht worden in de sfeer van commerciële verhuur en het aanvragen van projectsubsidies. Het ontbreken van professionele kook- en keukenfaciliteiten blijkt voor verhuur met cateringwensen een terugkerend probleem.

GEGEVENS ZUID-AFRIKAHUIS (per september 2018)

Zuid-Afrikahuis

Keizersgracht 141-C
1015 CK Amsterdam
Tel 020-6249318
www.zuidafrikahuis.nl

Bibliotheek

Corine de Maijer en Beatrijs Tilkema
info@zuidafrikahuis.nl
Bibliotheek geopend dinsdag t/m vrijdag
van 10.00 – 16.00 uur

Archief

Drs. Jeltsje Stobbe
archief@zuidafrikahuis.nl

Evenementen en verhuur

Isabelle Vermeij
evenementen@zuidafrikahuis.nl

Directie, Zuid-Afrikahuis V.O.F. en Studiefonds

Drs. Guido van den Berg
vandenbergh@zuidafrikahuis.nl

Zuid-Afrikahuis

Keizersgracht 141-C

1015 CK Amsterdam

Tel 020-6249318

www.zuidafrikahuis.nl

